

O Franjinoj siromašnoj Crkvi – odgovor Ivici Šoli

Marko Medved

markofelix@yahoo.com

Prigodom pete godišnjice pontifikata pape Franje tjednik *Globus* objavio je, među ostalim, tekst Ivice Šole »Model crkve pape Franje povijesni je falsifikat i hereza«, koji je prenijela web stranica *Jutarnjeg lista* 15. ožujka 2018. Poštujući mišljenje *Globusova* kolumnista i priznajući mu legitimnost iznošenja stava, želim izreći drugačiji pogled na spomenutu problematiku.

Tekst I. Šole nagučće prema siromašnoj Crkvi svodi na puko marksističko viđenje i redukciju Crkve, na »ideologizaciju siromaštva«, »sociologizaciju kršćanstva«, »kriptomarksistički falsifikat«. Na taj način kolumnist *Globusa* sam stupa na polje redukcionizma, za koji inače optužuje one koji, na čelu s papom Franjom, žele siromašnu Crkvu i Crkvu za siromahe. Za razliku od Šole, smatram da se težnja kršćana prema crkvenoj zajednici koju resi siromaštvo i solidarnost prema siromašnima može uočiti kroz čitavu povijest.

Siromaštvo jest istinski evandeoski ideal. Tako su kroz povijest razmišljali oni koji su u životu siromaha uvidali jedini siguran put naviještanju spasenja. Još je redovnička reforma 10. i 11. st., iz koje se rodila općecrkvena tzv. grugurovska obnova, borila za povratak siromaštvu prvotne Crkve. Nakon toga, osobito pod dojmom križarskih vojni, nastaje, zahvativši čitav Zapad, pučki pokret koji je pred očima imao sliku siromašnog Isusa. Nije teško zaključiti da se takvo poimanje suprotstavljalo moćnoj srednjovjekovnoj feudalnoj Crkvi. Situacija je postala vrlo opasnom kada su težnje za siromašnom Crkvom počeli širiti krivovjerni manihejski patarensko-katarski propovjednici koji su neukom puku posredovali nekršćanski dualizam. Crkva, koja je u feudalnoj strukturi društva postala bogatom i moćnom, našla se u opasnosti da podlegne svome bogatstvu izgubivši vezu sa siromašnim stanovništvom. Stvar je spasio Franjo Asiški, jer je s jedne strane u Crkvi ponovno probudio ljubav prema siromaštvu i siromasima, a s druge pridobio povjerenje onih koje je sablažnjavalo njezino bogatstvo. Prosjački redovi rehabilitirali su siromahe upravo vlastitim dosegom ideala kršćanske savršenosti. Nastaje tada krilatica *Nudum Christum nudus sequere* – samo onaj tko je posve siromašan može slijediti siromašnog Krista. Franjo Asiški i Dominik svojim životom očitovali su do krajnjih granica ideal siromaštva u savršenom nasljedovanju Krista.

S obzirom na u tekstu iznesene optužbe prema papi Franji za simpatije prema marksizmu, kao crkveni povjesničar želim podsjetiti na sličnu reakciju na koju je u drugoj polovici 19. st. naišao njegov prethodnik Lav XIII. Naime, kada je 1891. papa objavio prvu socijalnu encikliku neki su se katolici počeli okupljati na molitvu za obraćenje Petrova nasljednika smatrajući da je počeo širiti marksističke ideje. Isto tako, engleskog kardinala Mannigsa – kojega se zajedno s američkim katolicima predvođenih kardinalom Gibbonsom treba smatrati ključnim čimbenikom koji je potaknuo donošenje prve socijalne enciklike Katoličke crkve – zbog njegove potpore radnicima u obrani njihovih prava optuživalo se da je socijalist.

Karitativno djelovanje resi Crkvu od njezinih početaka. No prije 1891. i početka crkvenog socijalnog nauka, vladalo je uvjerenje da se do rješenja socijalnih problema može doći prakticirajući tradicionalne kršćanske krjeposti. Tvrđilo se da će bogataši milosrdem prema siromasima, a siromasi strpljivim podnošenjem svoga položaja, zaslužiti nebo. Vjernicima se savjetovalo mirenje sa situacijom, prakticiranje kršćanske ljubavi kao jedinoga načina rješavanja problema, a neki su čak ustali protiv ukidanja razlika između bogatih i siromašnih jer da bi se na taj način, tvrdili su, onemogućilo karitativno djelovanje utemeljeno na skupljanju novčanih priloga.

U nas je slabije poznato da se pod pojmovima »siromašna Crkva« ili »Crkva siromaha« krije i pokret koji nastaje s Drugim vatikanskim koncilom, a ide za većim angažmanom Katoličke crkve u korist potlačenih naroda, kao i za formuliranjem onoga što će kasnije postati poznatije kao »preferencijalna opcija za siromahe«. Naime, 1962. grupa koncilskih otaca počela se sastajati u prostorima Belgijskog zavoda u Rimu pozvavši se na govor koji je mjesec dana prije otvaranja Sabora na radiju izrekao papa Ivan XXIII. On je 11. rujna 1962. rekao da se pred nerazvijenim zemljama Crkva pojavljuje onakvom kakva ona jest i kakvom želi biti, Crkva za sve ljude i posebice za siromahe. Sudionik Koncila, francuski svećenik Paul Gauthier (1914-2002), djelom *Jésus, l'Église, les pauvres* (1963.) i djelovanjem u korist žrtava rata i siromaštva diljem svijeta, posebice na Bliskom istoku, smatra se idealnim začetnikom toga pokreta. Četrdeset i pet biskupa, među kojima su polovicu činili oni iz Latinske Amerike, zauzela se za reformu Crkve u smislu veće solidarnosti prema narodima tzv. Trećeg svijeta. Ta grupa, s Gauthierom na čelu, pozivala se na biblijsku tradiciju proroka Staroga zavjeta i na svjedočanstvo evanđelja o Isusovu životu – koji je svojim navještajem radio na oslobađanju potlačenih. Njihovo je promišljanje dovelo do sazrijevanja ideje da siromasi moraju postati svjesni vlastitih prava kao i oslobađanja u svjetlu vjere u evanđelje koje oslobađa. Kao teolog kardinala Pierrea Gerliera, Gauthier je sastavio intervent toga koncilskog oca koji je utjecao na formuliranje 8. glave dogmatske konstitucije *Lumen gentium*. Isti Gauthier napisao je »Poruku biskupa Trećeg svijeta«, a njegovi su naponi uvelike urodili plodom u redakciji pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*.

Na tom je tragu sinoda latinoameričkih biskupa u Medellinu 1968. kada govori o »preferencijalnoj opciji za siromahe«. Kako upravo u toj, nanovo otkrivenoj, važnosti siromaha i siromaštva ne vidjeti utjecaj na riječi pape Pavla VI. koji 1975. kaže da Crkva ima dužnost naviještati oslobođenje milijunima ljudi od kojih su mnogi upravo njezini sinovi, da je crkvena zadaća pomoći da se to oslobođenje dogodi, posvjedočiti tome oslobođenju i poraditi na tome da ono bude cjelovito, što – kaže Pavao VI. – nije strano evangelizaciji. Podsjetio bih i na to da je Pavao VI. – koji će ove godine biti kanoniziran – odbacio drevnu papinsku krunu-tijaru, određivši da se proda i dobivenim sredstvima pomognu siromasi. U Latinskoj Americi teolozi Gustavo Gutiérrez i Leonardo Boff razvijaju teologiju oslobođenja o kojoj se Kongregacija za nauk vjere izjašnjava 1984. i 1986., odbacujući doduše izvjestan marksistički utjecaj, ali višekratno naglašavajući važnost siromaha i siromaštva za Crkvu. U novije vrijeme stano-vito vrednovanje teologije oslobođenja moglo se čuti od istaknutih katoličkih teologa poput Rosina Gibellinija ili Gerharda Müllera. Apostolska pobudnica pape Franje *Evangelii Gaudium* iz 2013. ističe odbacivanje kako ekonomije isključivosti, tako i nove idolatrije novca, financijskog sustava koji vlada umjesto da služi i nejednakosti koja potiče nasilje.

Da gore navedeno nije puka želja prošlih vremena, nadidenih ideologija ili puki gnostički redukcionizam, svjedoči i činjenica da je Teološko-pastoralni tjedan Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2014. obrađivao upravo takva pitanja višednevnim predavanjima i raspravama o temi: »Siromašna Crkva – Crkva za siromahe u novoj evangelizaciji«. Zauzimanje stava o siromaštvu i bogatstvu uistinu nosi sa sobom opasnost ideologizacije, ali pozivajući se na jednog od sudionika toga skupa, teologa Nenada Polgara, možemo reći da bi teologija i Crkva zapravo izdale vlastitu narav ako se ne bi odredile spram siromaštva i bogatstva u svjetlu onoga što ih primarno definira, a to je vjera. Pri tome, događaj Isusa Krista jest ustvari hermeneutički ključ u tumačenju biblijskog svjedočanstva o siromaštvu i bogatstvu.

Optuživati danas Papu za krivovjerje zbog različite teološke ili društvene senzibilitnosti znači ići protiv tradicionalne odanosti hrvatskih katolika papi i biti zatvoren pred pluralnošću Katoličke crkve koja je za Petrova nasljednika izabrala osobu iz neuropskog konteksta, u kojem, uostalom, danas živi većina katolika u svijetu. Kao što su katolici iz industrijaliziranih zemalja zaslužni da se na razini opće Crkve koncem 19. st. pokrenuo katolički socijalni nauk, tako je danas vrijeme da europski katolici poslušaju što im to poručuje subraća iz Latinske Amerike. Na to, očito je, dobar dio katolika u Hrvatskoj i izvan nje nije spreman.